

יצא ענין הספר מן הכוח אל הפועל. אך בתמורה על מעשה היצירה מסתבך המחבר עם הממונים עליו ועם "לוח-הזמנים" שקבעו לו. הם תופסים אותו בקלקלתו. שלא קיים את ההוראות ולא שמר על הזמנים הקבועים, ולא עוד אלא שבזמן המיועד למלאכתו עסק בעניינים אחרים. הם מפטרים אותו, והוא מאושר. את ספרו הוא מסיים בשיר מזמור לעצמו: "כל הדרכים פתוחות לפני, וכל רכושי בתרמילי, וכל עולמי בקרבי. שוב לא יטוני דמויות מדרכי. בתוכי אני נושאן, ואין להן עוד קיום אלא מכוח קיומי..."

"הסוף הטוב" אינו קפקאי כלל, אך גם הסיפור כולו חסר את הסממנים המבוקשים בשמותו. גם כדי לחקות את קפקא יש צורך, כנראה, בתכנית שאינן מאפיינות את כתיבתו של נפתלי נאמן. המלאכותיות בולטת בכל שורה של הסיפור, העשוי ב"חטיים לבנים" גסים.

לשבוהו של המחבר ייאמר שתיאוריו הריאליסטיים, שכביכול הם חלקו הטפל של סיפורו, עולים יפה. ההווי החברתי בעיירת העולים "מצולם" במידה רבה של כנות, והדמויות הקיצוניות של קצב-גברתן ושל פקיד-קליטה הססן מיצגות חתכים סוציאליים מובנים. גם הפרשה הרומנטית, שהסופר עצמו מסובך בה, ניתנת כולה על רקעה החברתי המיוחד.

לשינוי של המחבר וסגנונו טבועים בחיתומה של שפת העתון. משפטים פגומים פזורים למכביר. "אמנם אנשים במצבנו אינם זקוקים עוד לגינוני חיזור, אבל מוטב, בכל זאת, להסתיר מפניה את דחקת רוחי לבוא אליה. [אל אשתו], רק דרך מקרה עליתי. ידידים לרוב יש לי כידוע בשיכונים העממיים, ובין ביקור לביקור ניגשתי גם אליה." או: "חכי" תי שיגיע לעניין הבחירות. אך נראה שהוא ראה בענין, בהיותי כטובע בערימת הכרטיים סים שנערמה על שולחני כהל חורבות, ולפיכך החלתי לדחות את השמור לו עבורי לשעה כשרה יותר." אילו היה משהו מטפל כאן בסגנון היו נמנעות תקלות-לשון רבות מדי ולפעמים גם קשות מדי.

יש להתפלל על נפתלי נאמן—שלפי המפורט

שליטתה בנושאים שלה מאפשרת לשולמית הראבן לבחור צורה הולמת לכל סיפור, ועליידי כך מגיעה היא להרמוניה ולאחידות שבין התוך ובין הבר. על מותה של אשה, אם לילדות קטנות, היא מספרת בכמה שורות: "הרופא התורן רושם 'אכסיטוס' ביד כבדה, והאחות בוכה בלי להתאפק, כי מצאה על שולחנה מכתב מהילדה הגדולה השואלת את אמא, אם מותר לה לקנות לקטנה עפרון בעשרה גרוש, כי איבדה את הישן..." על מרגלית עזר היא כותבת: "בזכות מלכותה הברורה, גוזלת היתה אחד-מששים של חיות מכל הנמצא לידה, ולא מרוע אלא בתמימות של ריכוז-שיא של מאבק על חיים".

גם בסיפוריה האחרונים, הקצרים יותר, בונה שולמית הראבן את העלילות מתוך שילובם האורגני של רגעי מיתח ומפנים של משבר בתוך רקמת האירועים. המשברים משמשים כעין נקודות-אור, המאירות בבת-אחת וללא הכנה-מראש את מערכות החוויות הפנימיות, ולא עוד אלא מאותו שלב הם נראים כבר חלקים אורגאניים ביותר של העלילה כולה. גם בדיאלוגים, בטכניקה הסיפורית, באחריות לנפשות הפועלות ובכובד-הראש של הסגנון ניפרת תרבות-ההבעה של שולמית הראבן. קריאה ראשונה בספרה מהנה ואילו קריאה שניה מרחיבה את הדעת.

לוח זמנים

ביקש המחבר לכתוב ספר קפקאי מובהק, לתאר אדם שעולמו נטרף עליו בין גלגלי הבירוקרטיה, ה"אני" המספר הוא סופר העמל על ספרו ואינו מצליח להוציא מחת עטו, והנה נודמנה לו פרנסה בעיירת-עולים. תפ-קידו לאסוף נתונים על דרכי ההיגוי של הלשון העברית בפי תושבי המקום. הישיבה בעיירה, קליטתו במקום והשתתפותו בענייני התושבים משמשות לו נושא חי לספרו. כך

* נפתלי נאמן : לוח זמנים ; הוצאת מסדה, 1970 ; 163 עמ'.

רת הסטואה בתרבות של ימינו. כמו בתרבות ההיליניסטית כך גם בזמננו משתררת הרגשה שהאנושות נתונה בידי כוח גורלי שאין לנו שליטה עליו. כבימים ההם כן גם עתה אין הפרט מבין את הנעשה סביבו והוא מבקש את שיחורו הפנימי בדרך של התעמקות בחוקיות של הקוסמוס או בדרך ההפנמה. התורה על יחס הגומלים (אקולוגיה) היא כעין המשכה של תורה הסטואה, והיא עוסקת בספירת החיים של הצמחים, בעלי החיים וביני האדם. התיכונן הפיזי, הכלכלי והחברתי של הסביבה האנושית מבוסס על נתונים אקולוגיים. הבעיה העיקרית היא ליצור שיווי משקל בין ההישגים הטכנולוגיים לבין הטבע לטובת האדם והסביבה הטבעית. בתפיסה זו רואה המחבר מעין הכנה למיתוס, שפירושו הקניית משמעות ומטרה לחיי האדם (תורה שתקף בעתיד את המדע ואת הערכים, את המודע ואת הבלתי מודע ואת העל מודע).

במאמרים מיוחדים עוסק ד"ר שכטר בתורתם של הוגי הדעות: "על תצפיותיו של קונראד לורנץ", "ערכי יסוד של המורח הרחוק" ו"פרקים בגותו של ארנסט פורמן". במאמרים אחרים בוחן המחבר את משמעותם של ערכי היהדות מתוך כוונה "ליצור מצב המאפשר אמונה והשראה היכול גם לסלק מכשולים מדרך האמונה וההשראה". בתוך השאר הוא תומך יתדותיו בחסידות ושואב הרבה מדרכו של רבי נחמן מברצלב ומתפייח לוחיו. מתוך הספר "ליקוטי תפילות", שנתחבר לפי רצונו של רבי נחמן, מביא ד"ר שכטר קטעים מסוימים המדברים, לדעתו, אל בן זמננו.

את נקודת המוצא ללימודי היהדות בזמן הזה רואה ד"ר שכטר, לפי תורת רבנו פרומ' מוריץ שליך, ברגעים ובשעות של השראה והתחדשות בחיי האדם. "יש רגעים בחיים שבהם כאילו מחיצה נופלת ואנו מרגישים עצמנו קרובים ללב העולם": פתאום באה תחושה של דלתות הנפתחות, לאין סוף, אך תחושה זו עוברת מהר ולאחריה באה היתוס וסוגר את הכל כאילו לא היתה חוויה של השראה בכלל. נקודת מוצא זו, והכרת "מותר האדם" ולימודן של דרכי תיקון, משמ

על העטיפה כבר פירסם רומן היסטורי מחיי יוסף בן מתתיהו. רומן שרקעו מלחמת סיני, ומחזה שעלילתו בעידת עולים וכבר הוצג בתיאטרון "זווית"—שלא דאג להוצאת ספר מתוקן מתחת ידו. מהרגם שלפי הכתוב, נמצא בדפוס ספר חדש מפרי עטו, "צעף של אמנים". נותר לנו רק לקוות שספרו הבא יעלה בידו יותר.

לנבוכי זמננו

רוב המאמרים הכלולים בקובץ פורסמו בשנתו בידי המחבר. בכינוסם התכוון ד"ר שכטר לתת חומר מחשבה ל"נבוכים" הרבים שבדורנו. בדברי הקדמה הוא מסביר כי המשימה הרוחנית המוטלת על הדור היא "הכוונת המחשבה להתחדשות העיונית, אנושית ויהודית כאחת", מסוג ההתחדשות שנוצרה על ידי "מורה נבוכים" של הרמב"ם או על ידי ספר ההוהה. התחדשות זו צריכה ליצור גשרים בין הנתונים שבתנ"ך ובשבתלמוד לבין התודעה המודרנית בדרך של בדיקת המהות הרעיונית והאמצינולית של ערכי היהדות בשביל האדם של זמננו.

לשם כך—טוען המחבר—עלינו להיעזר באקולוגיה, בחקר ההתנהגות של בעלי החיים בביולוגיה, ולתת את הדעת למוטיבים של התנ"ך. החשבתית של המונותאיזם מנעה את הראייה הנכונה של "המפעל העדתי של משה והביסוס הרעיוני הכרחי לקיומו הרחוק". ד"ר שכטר חוזר ומדגיש, כי "גם המדרש חשוב ולא רק המשנה, אלא שהמדרש צריך להיות מתייחס ולא רק מלמד". מתוך גישה זו הוא מנסה כוחו בעימות עם התפתחות הזמן האחרון בתחומי מדע שונים כדי להגיע מתוך כך לאינטגרציה בתחומי הדעת.

במאמר הראשון, "שיחה על סטואה, אקולוגיה ותיכונן איוריי", מוצא המחבר סימוכים לתו

* יוסף שכטר: פרקי עיון לנבוכי זמננו; דבר, 1970, 182 עמ'.